

Itt kell említeni, hogy Kósa Vilma és Jakab Viktória férjük támogatói, részeseik sikereiknek (és persze gondjaiknak is).

Fontos közös vonás mindkettejük szakmai hitvallásában a folklórhoz kötődés, a folklorizmus. Debreczeni korábban azt igazolta, hogy a népi gyermekjátékok kincsestárában fellelni jóformán minden olyan gyakorlatot, etűdöt, melyet az atlanti drámapedagógiában a jeles szakemberek kikísérleteztek, formába öntöttek, Kilián pedig a népi színjátékig vezeteti kutatásait. Legutóbbi, 2018-as kötete is erről szól. A csaknem ezer oldalas könyv címe: *A karácsonyi ünnepkör színjátékai Magyarországon (11–18. század)*.

Megfáradtan? Az öregkor kihívásaival küzdve? Dehogy. Munkakedvvel, küldetés-tudattal. Babitscsal szólva: „míg az égi és ninivei hatalmak engedik.”¹

Takács Géza: Tűnődések, találkozások II.

Egy kislány acélkarmaira utaltam legutóbb, hogy miként képes foglyul ejteni a családját, mindenekelőtt az édesanyját.² Átvette otthon a parancsnokságot, miközben az iskolában éveken át kiválóan működött és együttműködött, míg egyszer aztán ott is dacolni támadt kedve, és iskolafóbiája támadt, alighanem önerőből. Ebben kellett volna tanári segítség, de végül nem lett belőle semmi, mert jöttek a pszichológusok (akik bizonyára komoly terápiát dolgoztak ki, s csak remélhető, hogy az majd segít is). A tanári program ott akadt el, ez volt az akcióterv, hogy a kislányt haza kellett volna kísérni a különóra keretében, majd

elémenni, és az órát sétálással összekötni, mert egyébként nem volt hajlandó két utcát gyalog megjárni, valakinek a felnőttek közül vinni-hoznia kellett őt autóval.

Mennyivel más ez, mint a nála csak egy-két évvel idősebb Greta Thunberg „iskolakerülése”, világgal való dacolása. Holott talán ugyanaz a lelki forrása. Greta elmondta az ENSZ klímakonferenciáján tartott sajtótájékoztatóján, a lengyelországi Katowicében tavaly decemberben a Kommunista kiáltvány aktuális verzióját: Világ gyermekei, egyesüljtek a felnőttek végtelen önzésével és vakságával szemben, hogy holnap is emberi életet élhessünk! „Miért kell tanulnunk egy olyan jövőért, ami lehet, hogy el sem érkezik?” A klímaváltozás elleni harcának, péntekenkénti demonstrációjának (Fridays For Future) a svéd parlament előtt – egészen addig folytatja, míg Svédország nem csökkenti évi 15 százalékkal a szén-dioxid-kibocsátását – nagy a nemzetközi visszhangja, és hatására komoly diákfelvonulások voltak világszerte. Nem tudom, szóba hozták-e nálunk az iskolákban osztályfőnöki, biológia- vagy földrajzórán. Nem tudom, akadtak-e diákközösségek, akik felfigyeltek Greta Thunberg segélykiáltására. (Nem találtam nyomát.) Mely ráadásul személyes életében is radikális (fogyasztáskritikus) magatartásváltozással járt. Engem a svéd klímaaktivista Greta története meg is rettent, miközben meghat (és felnőtt gyáva-ságaimra, megalkuvásaimra figyelmeztet). Megrettent, mert a gyermekek forradalmának nyilván éppen a gyermekek volnának az áldozatai. Ahogy a vegán étrend és értékrend szerint élő, Asperger-szindrómáját vállaló Thunbergre sem tudok nem áldozatként gondolni.

¹ A válaszok részletei egyébként jól követhetők Debreczeni Tibornak magánkiadásban nemrég megjelent *Forró székben* című önéletírásából, ill. a hivatkozott *Kilián Emlékkönyv*be foglalt részletes életútinterjúból. (A Szerk.)

² Tűnődések, találkozások I. *Új Pedagógiai Szemle*, 68. (2018), 9–10. sz., 143. Link: <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/tunodesek-talalokozasok-i>

És mennyivel más történet ez, mint Nagy Blankáé, a hazai politikai demonstrációk ifjú hősnőjéé, holott nyilvánvaló ezúttal is a rokonság, és nem is csak a lelki források tekintetében, hanem a nyilvánosság vállalásában, a nyilvánosság előtti szerep révén való ismertségben, kiválóság-gálásban. Csak hát a kiskunfélegyházi diáklány a verbális agresszió férfimintáját vette át, és tette női önmaga révén különlegessé, extra teljesítménnyé, de ettől persze még semmivel sem tartalmasabbá vagy értékesebbé. Lázadása épp önmagát semmisítette meg. Féltém őt is, és félek is tőle. (És gondolunk-e az iskolájára, az osztálytársaira, a szüleire, a barátaira? A városára? Ők most híresek? Merjenek fanyalogni, merjenek lelkesedni?)

Mielőtt az volna a látszat, hogy a magyar lányokkal kapcsolatban aggodalommal volnék tele, ez korántsem áll, mesebeli teljesítmény várható a női oldalról, nem abból a táborból, amelyik a férfi értékrend szerint akar női egyenjogúságot, hanem abból a női társadalomból, amelyik a női princípium kiteljesedését műveli magától értetődően mindenütt, épp úgy pl. a zenében, ahogy a bölcsességben és a mindennapiságban is. Tudományos és innovációs középiskolás verseny diákpályázatait olvasva lelkesít a lányok térfoglalása, ahogy tanárként is felejthetetlen élmény volt a női megértés megnyilvánulásaival legyőzni férfi tanári, kissé lineáris logikámat.

***

Az öt lengyel lány, akik egy szabadulósobában égtek meg. A szabadulósoba egy garázsból volt átalakítva. Ez volt a születésnap ajándék. Több száz szabadulósoba van Lengyelországban. Nyilván Magyarországon is. A szabadulósoba látszólag a modern pedagógia játszótere, gyakorlóterepe: kreativitás,

együttműködést, hatékony cselekvést, jó kommunikációs készséget, döntésképességet kíván. Amúgy játék a szorongással, a klasztrófóbiával, önfeledt szórakozás, kacérkodás a halálfélelemmel.

***

Alább költeményként is olvasható töredékek következnek a mai tizenéves lányok legkedveltebb írónőjének legújabb regényéből. (*Leiner Laura: Maradj velem – Iskolák versenye*) Mint magyartanár megpróbáltam elolvasni, kíváncsiságból és kötelességből. Hogy milyen is a mai lányregény, miféle segítséget, útmutatást adhat a mai pedagógiának. Hamar feladtam, meghátráltam. Ki kellett menekülnöm a szövegből. Emlékeztetőül kiemeltem gyöngyszemeket az elolvasott első néhány oldalból. És meglepve láttam, hogy valamiféle művé olvadtak össze: tiltakozássá a nyelv védtelenségéről és kiszolgáltatottságáról (s egyúttal vallomása az ifjú női lélek elhagyatottságáról.)

„ahol az érzelmek dominálnak, ott mindig nagyon sok a sebesült”

„feszülten megnyalta kicserepesedett ajkát”
„a könnyeimben át nézve az esőn keresztül”

„eloszlattam a súlyomat úgy, hogy a legkevésbé erőltessem a megrándult bokámat”

„ködként oszlott szét a szemem előtt”

„egy álom, amiben keveredik a legnagyobb vágyam a kegyetlen valósággal”

„nehogy kizökkentsem a monotonitásból a neszezésemmel”

„az eredeti céloznak megfelelően a mendence felé fordultam, és a pulcsim cipzárját felhúzvva, magam előtt összefont karral megborzongtam a csípős júniusi hajnalon

és csak úgy ültem ott, a vizet bámulva, aminek felszínén fodrokat képezett az enyhe szél”

„A gondolataim egymást váltották, összevissza csapongtak, de egyiknél sem ragadtam meg, csak hagytam, hogy villámként cikázzanak át az agyamon. Átpörgött a fejemben az elmúlt napok összes eseménye, azóta, hogy eljöttünk a versenyre.”

„talán fel sem fogtam, hogy az ártatlannak tűnő verseny valójában milyen mély érzelmeket vált majd ki”

„az életben minden, ami jó, végül veszteséggel zárul majd”

„fülem mögé túrva egy hajtincsemet sóhajtván megráztam a fejem”

„az egyetlen gyengeségünk felütötte a fejét, és mint valami elfertőződött seb, mélyről terjed”

Az írónőnek 14 év alatt huszonöt könyve jelent meg, a Szent Johanna Gimi című kilencötetes sorozatával lett népszerű.

A lányok körében kultusza van, február 17-én volt a 15. SZJG (*Szent Johanna Gimi*) találkozó, hétórás programmal, ezen belül egy teljes óra a fényképezésre volt szánva, hiszen minden olvasója szeretne Leiner Laura mellé ülni. Nyilvánvaló, sok ezer lány kezdett el könyvet olvasni Leiner Laura művei kedvéért.

„Csak annyit mondhatok, szinte hasztlanul, hogy fiúk-lányok, zöldek, pirosak, feketék és minden versenyző a láthatáron, én veletek maradok, ti pedig maradjatok velem. Légy szíves ↑ Az egyik szemem sír, a másik nevet, mert nem hiszem el, hogy már csak egy rész van ebből a kreatív és egyedi csodából.” (Egy kommentből)

„– Fiúk is szoktak SzJG találkozóra járni? – Előfordul, hogy egy-egy fiú is eljön, ők viszont remekül járnak, mert több száz lánnyal töltik a napot.” (A meghívóból)

(Azt hiszem, Sárbogárdi Jolán, Leiner Laura irodalmi nagynénikéje most boldog lehet, unokahúga sikerét látva.)

2019. február 18.

Sáska Géza: Csákó Mihály, a közéleti szereplő, az oktatás kutatója és a tanárember (1941–2019)

Csákó Mihály, vagy inkább Misi, ahogy mindenki szólította, a kelet-európai értelmiségiek jellegzetes útját járta, ahol a társadalom problémái iránti fogékonyság, az analitikus tényfeltárás igénye elegyedett a bajok orvoslásának eltökélt, de higgadt vágyával. A tudós és a mozgalmi-közéleti-politikusi szerep keveredése vidékünkön

sohasem teremt szürke és egysíkú életet. A margóra szorulás és a központba emelkedés hullámverésében neki is többször volt része. Az apály és a dagály időszakában elért eredményei nagyságát és jelentőségét mi más, mint a változékony politikai viszonyok közepette intézményesült szakmai közélet befogadó, vagy éppen elutasító magatartása adja meg.

A változó lehetőségek között élni többnyire egy majdani állapotra való tudatos felkészüléssel jár. Misi is tudta, hogy a kedvező időszakban mit kell tennie: a jószerevével informálisan szerveződő (oktatás)